

گەشت لە گەل دوو کیشی

عەررووزدا بەناو گۆلزاری شیعری کوردیدا

نزار سابیر

زۆر مامۆستای بەرزەووە باس کراون و لی یان کۆلیۆه تەوہ . (شیخ نوری شیخ صالح) لە رۆژنامەی (ژبان) ی سالی ۱۹۲۶ دا تەفەیلەکانی ئەم دوو کیشەو چەند کیشینکی تریش دارشتووہ و نمونەشی بۆ هیناوانە تەوہ ، بە ئی ئەوہی ناوی بەحرەکان بلیت^(۱) . مامۆستا (ئەحمەد هەردی) لە گۆفاری (برایەتی) دا سالی ۱۹۷۱ کەمێک بە درێژی باسی کیشی شیعری کوردی کردووہ و لە ناواخنی باسە کەیدا ، لە سی کیشی (رەمەل و هەزەج و موزاریع) دواوہ تەفەیلەکانی بۆ دارشتووون و نمونەشی بۆ هیناوانە تەوہ^(۲) . دکتۆر (ئیحسان فوناد) لە گۆفاری (کۆلیجی ئەدەبیاتدا) ، باسینکی خۆی بە تاییەتی بۆ ئەم دوو کیشە تەرخان کردووہ ، لە شیعری تازەدا نمونەشی بۆ هیناوانە تەوہ^(۳) . مامۆستا (عبد الرزاق بیار) یش لە چەند پیتی باسیکدا ، چلاو چل ، ناوی بردوون^(۴) . رەنگە لای هەندیکێ تریش باس کرابن^(۵) .

ئەشی ئالیرەدا بووتری : باشە خۆ باس کردنی عەررووز ، بگرە کیش بە گشتی ، بابەتیکێ هەستی و ئەندێشەیی فی بە تا بەجۆری جیاوازی چێژی شیرنەرەوہ دەربیری ، زانستیکێ ئەو ئەندە بەربلاو ئالۆزیش فی بە تا بۆچوون و شی کردنەوہی زیدەتر هەلبگری ، بە لکۆ بریتە لە کۆمەلێک رەگەز و پرسیار جیگرو تاییەتی ، کە لە دوا یەک جار باس کردن هەرچی بووتری ، زیادەبەو لە جۆینەوہی کۆنەکە تیپەر ناکات . ئەی کەواتە ئەم باسە سوودی چی یەو ئەم قەوان لی دانەوہ بەت لەچی ؟

بۆرەوینەوہی ئەم پرسیارە چەند خالێک دەکەم بە بنەمای وەلامە کەم و خۆمی پی قنات دەکەم جا نازانم تا چ رادە بەک سەری رەزامەندی خوینەرم بۆ ئەبزوینی .

یەکەم . ئەوانە ی تا ئیستا لەم دوو کیشە یان کۆلیۆه تەوہ ، مامۆستا ئەحمەد هەردی لی دەرچی ، کە لە باسە کە ی (برایەتی) دا کیشی

باش ئەوہی شاعیرانی کورد ئاشنای عەررووز بوون و خستیانە بواری بەکارهینانەوہ ، بە پی ی سروشتی زمان و چەشە ی مۆسیقی لە وو شە ی کوردیدا هەندیک کیشیان فرامۆش کردو هەندیکێ تریشیان بە پی ی یوست ، لە سەر ری و شوینی زیحاف و عیلات ، دەستکاری کرد ، تا لە شیعری کوردیدا هەندیک کیش بەکارهینا ، کە ئەو کیشانە بەو جۆرە لە عەررووزی شیعری عەرەبیدا بەدی ناکری . بەمە عەررووز لە شیعری کوردیدا چەند شەقلیکێ تاییەتی و جیاوازی وەرگرت . ئەو کیشانە ی کە زیاتر لەوانی تر بە ئاھەنگی خۆش و تریە ی ریکیان جیا دەکرینەوہ و لە بارتەن ئەگەل زما ی شیعریدا ، رێژە ی بەکارهینان و مامەلە کردن لە گە لیاندا زیاترە . ئەگەر تەماشای شیعری کوردی سەر بە عەررووز بکە یز و بە چاو هەولێ پۆلین کردنی کیشەکانی بەدین ، ئەوا دەبینن دوو کیشی (رەمەل و هەزەج) لە هەموو کیشەکانی تر زیاتر بەکارهیناون . بە تاییەتی لە سەر تاکانی سەدە ی بیستەمدا کە شاعیران ، لە پاش پلاو بوونەوہ ی کیشی بەنجەو لە ژێرکاری قوتابخانە ئەدەبی بە تازە کاندائو سەباندنی بابەتی نوێ دا ، وورده وورده خوێان لە عەررووز دەدزی یەوہ ، بەجۆرێک کە سەیری دیوانی زوربە ی شاعیرەکانی سەدەمی نیوان دووجەنگی جیہانی و پاش ئەوانیش بکە ین ، دەبینن لە تەک کیشی بەنجەدا بە زۆری بەو کیشە عەررووزانە شیعریان هۆنیوہ تەوہ کە سووکن و ئیکرا یەک جۆر تەفەیلە یان تیدا یەو زیاتر باون لای شاعیران . جا لەو کیشە باوانەش دوو کیشی رەمەل و هەزەجە ، کە لە دووتوی دیوانی ئەو شاعیرانە ی جگە لە کیشی بەنجە ، بە عەررووزیش شیعریان هۆنیوہ تەوہ ، زورترین ژمارە ی شیعەر بۆ خوێان دەبچرن . ئەوہ تا (بی کەس) لە نیوان ۸۷ پارچە شیعردا ، جگە لە بەشی مندالانە کە ی ، ۳۴ شیعری بە کیشی رەمەل ووتووہ .

ئەوہی پیوستە بووتری ، ئەم دوو کیشە و کیشەکانی تریش لە لایەن

ههزه جی باش شی کردبووه ، به تهواوی شوژنه بوونه تهوه و په لیان نه هاویشتوه بو هه موو که له بهره کافی .

دووه م : باسه که هه ندیک ره خه و ئیزافه ی تیدایه که تا ئیستا نه خراونه ته روو ، ئه مانهش له دوو توی باسیکی ئاوادا نه ییت ناتوانی سهر به خو بلاو بکریتهوه .

سی به م : کیشی شیعری به گشتی ، گوشه به کی زور بچوکی له بایه خی رووشنیران داگیر کردوو و زور که م له سهر لاپه ره ی گوڤار روژنامه کاندای خوی ده نوئی و ، روونا کبیری ئه مرۆ ، به تابه ی لاهه کان ، فریان داوه ته ده لاقه ی که مته رخه می به وه و اشاره زانی به کی ئیجگار که میان تادا هه به . پاشان ماوه به کی زوری شه ئه م دوو کیشه به شیوه به کی سهر به خو نه خراوه ته بهر چاوی خوینه ران ، جا ئه گهر هه ندیک له کیشه کان له وه و پیش باس کران ، ییم واییت دوو باره کردنه وه ی ئه مرۆ ، ئی که ئک ناییت .

پیش ئه وه ی بجمه سهر کیشه کان ، حه ز ده که م سهرنجی خوینه ر بو ئه وه رابکیشم که لم باسه دا به پیوستم نه زانی له (سه به ب و وه ته دو فاسیله) بدویم ، چونکه ماموستا ئه حمده هه ردی له باسه که ی خویدا له گوڤاری (برایه ی دا به دریزی باسی کردوون و ، ماموستا (بیار) یش له گوڤاری (رووشنیری نوئی) دا له ژماره (۱۱۳ ی سالی ۱۹۸۷ له لیکۆلینه وه به کی دریزدا ئه وانه ی شی کردۆته وه . هه رچی (زیحاف و عیله ت یشه گه رچی تا ئیستا سهر به خوئی یان نه کوژاوه ته وه ، به لآم له م باسه دا جیان نایینه وه و زیاد له پیوست دریزی ده که نه وه . خوا یارییت له لیکۆلینه وه به کی داها توودا لیان ده دویم . مایه وه ئه وه بلیم له م باسه دا منیش په پیره وی هه مان نیشانه م کردوو که لای ماموستایانی عه رووز باوه و به کاریان هیئاوه له ده ربرینی برگی کورت و دریزدا ، که (ب) بو برگی کورت و ، نیشانه ی () بو برگی دریز به کارده هیترت .

(۱) کیشی ره مه ل

ره مه ل به واتای رویشتی خیرا دیت و بویه به م ناوه ناوئراوه ، چونکه به هوی به دوای به کدا هانتی (فاعلاتن) هوه ، خیرا له ده م دینه ده ری (۶) . ههروه ها ره مه ل مانای بارانی که میش ده گه به نیت (۷) . ئه م کیشه له به ره تدا له عه رووزی عه ره بیدا به م جوژه ها تووه :
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن (۸)

واته ئه گهر به برگی دریزو کورت بییوین ، بریتیه له (ب - -) که دوو باره بوونه وه ی له دپره شیعه که دا ، ئاهه نگیکی خوش نه دا به په رده ی گویتداو زیاتر گوینگر ئه خرۆشینی بووه رگرتی ناوه روکه که . بویه له به رکردنی شیعه که ، به وجۆره ، ئاسانتره له ئه نجامی به دوای به کدا هانتی برگی

کورت و دریز ، به شیوه به کی ریک و به رده وام ، مه ودا ی هه له کردن و بیرچوونه وه ته سک تره .

ره مه ل له شیعی کوردیدا :

هه ر ته فعیله به ک پی ی ده ووتریت (هه نگاو) یان (پی) . له کوردیدا ئه م کیشه به زوری له هه ر نیوه دپرنیکا چوار هه نگاوه ، واته ئیکرا له دپره شیعی کیدا هه شت هه نگاوه . به لآم تا ئیستا ، له چه ند شیعیکی ئه م دوا ی به دا نه ییت ، به شیوه به کی ته واو به کارنه هیتراوه ، واته چوار جار یان سی جار (فاعلاتن) له نیوه دپرنیکا نه یینراوه . ره مه ل له شیعی کوردیدا به م جوژه ها تووه :

(۱) ره مه ل هه شت هه نگاوی سه حروف :

لیره دا (عه رووزو زه ری) هه ر به ییتک ، واته دوا هه نگاوی هه ر نیوه دپرنیک ، گوڤانیکی به سه ردا دیت که پی ی ده ووتریت (حذف) . ئه مه ش بریتیه له لاردنی سه به ی سووکی کوژانی (فاعلاتن) ، که له (تن) پیکها تووه ، پاش ئه وه (فاعلتن) ده خریته جی . ئه وسا کیشه که له هه رنیوه دپرنیکا وای لی دیت :
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلتن
سالم ده لی :

لیم گهرین با گوشه گیریم دهسته ئه ژنو که ف زه نان
گیزه لووکه ی بای نه دامه ت تاری کرد صه فحه ی جیهان (۹)

شی کردنه وه که ی به م جوژه ده ییت :

لیم گهرین با گوشه گیریم / دهسته ئه ژنو / که ف زه نان
گیزه لووکه ی / بای نه دامه ت / تاری کرد / صه فحه ی جیهان

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلتن

ب - - - ب - - - ب - - - ب - - -

مه جوی ده لی :

سه رکه جویشیکی نه ی من زرکه تالم بوجه

دل که هوشیکی نه ی شیشه ی به تالم بوجه (۱۰)

ئیکه سی ده لی :

داری ئازادی به خوین ئاونه دری قه ت به رناگری

سه ره خوئی ئی فیدا کاری ئه به د سه رناگری (۱۱)

هه زدی ده لی :

فاته دوو چاوی مه ست . پرته یسی جوانی به

پرشه رانی کامه رانی و عه رفی یه ردی به (۱۲)

(۲) ره مه ل شش هه نگاوی مه حروف

له ههر نيوه دپړنكدا ، له جياتي چوار ، سى جار ته فعيله كه دوباره ده كړي ته وه :

مهردى بى باكي دليري بوو هموو ...

كوا ؟ مه گهر نه صلي نه بوو ؟

توف ، هزارتوف ! ناخ ، هزار ناخ !

نه گه قى كوردى هزار ، ناخ^(۱۱)

كيشانى ديره شيعره كان يه كه له دواى يه كه بهم جوړه به :

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

رهمه له بهم جوړه ، به كار هينانې كه مته له جوړه كانې ترى .

حاجى قادري كوي ده ئى :

تاجى «بسم الله الرحمن الرحيم»

نامه سهر يو ده فعلى شيتانې ره جيم

ما جهر ايكم هميه بى ييش و كه م

هيچ دروى تيدانې به بابوت بكم^(۱۳)

بهم جوړه شى ده كړي ته وه :

تاجى بسميل / لاهى ره جانى رر رحيم

نامه سهر يو / ده فعلى شيتانې ره جيم

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

ب - - - ب - - - ب - - -

سالم ده ئى :

هر طرف شمعى روخى جانانه به

گهردى نه و دايم وه كو په روانه به

ده ست له تو هه لئاگرم تانه مكوژن

حرفى ناصح سهر به سهر نه فسانه به

هه نديك جار كيشه كه له وهش كورتر به كار هينرت ، به لابردي

هه نگاهى تر به پى ي هه لباردي شاعير ، نير ته فعيله ته واوه كه بيت يان

مه حروفه كه . بو روون كردنه وهى نهمه ، نهم كويله شيعره ي (گوران)

شى ده كه يته وه ، كه تيايدا به چنه د جوړيك كيشى رهمه له به كار هيناوه .

نهمه ش مامه له كورديكى نوى به له گه له نهم كيشه داو ، ده رچوونه

له و نه ندازه عهرووزى بهى كه شاعيران خوويان پيوه گرتووه له شيعره كانياندا

توف هزار توف ! ناخ ، هزار ناخ ! تا قيامت ناخ و داخ !

من كه سنگم بده ، طه بعم بهرزه چه شنى شاخ و داخ ،

من كه خويتم ناگره ،

چوونه جوشم حازه ،

من كه مايهى فخرى ته نريخى به پرووم ،

تاقه رهنكى ئا پرووم

ليړه دا نيسنيك ده كه ين و له ناستى چنه د سهرنج و ره خنه به كدا

دوه وستين . دكتور كامل به سير له كيشى (ره خنه سازى يه كه يدا له به شى

(موزو ناوازي هونراوه) دا ، باس له كيشى شيعرنيكى ده كات كه په مه له و

ده ئى :

(. بويه هه ستيا ره كه ي عهرووزى به حرى رهملى هه لباردوه كه له هره

به حره دريژه كانى ناوازي هونراوه ي عهري به ..)^(۱۵) .

له كورديدا كه ووشه ي (هه ره) ده خريته پال تاوه له تاويناوه ، دوا

پله ي به راوورد ده گه به نيت جا ليړه دا (هه ره) خراوه ته پال تاوه له ناوى

(دريژ) هوه . نهمانيش نيزافه كراونه ته سهر ناوه كه كه به حرى رهمه له ،

واته به حرى رهمه له دريژ ترين كيشه و له و دريژ تر ني به . نه گه ر ماموستا

مه به ستى له شيعرى عهري به سهر به عهرووز بيت ، چونكه ده ئى (له

هه ره به حره دريژه كانى ناوازي هونراوه ي عهري به ..)^(۱۶) ، هه وا له

شيعرى عهرووزى عهري به يدا كيش هه ن كه له رهمه له دريژ ترن چونكه

رهمه له ته واو له عهري به يدا له هه نيوه دپړنكدا بريته له سى جار (فاعلاتن)

، واته (۱۲) برگه ، له كاتيكدا دوو كيشى (وافر) و (كامل) له هه نيوه

دپړنكدا بريتن له (۱۵) برگه . به لام نه گه ر دكتور مه به ستى له شيعرى

كوردى سهر به عهرووز بيت و هه وهش كه له كو تاى ده رپړنى ناو براود

ووتیتی ، تنیا بۆ ئهوه بێت ئاگادارمان بکات که ئهوه کێشه ی ئهوه باسی دهکات سه ر به عهرووزی عه ره یی به ، چونکه ئهوه باس له شیعریکی کوردی دهکات ، ئهوا کێشی (ههزه ج) له کوردیدا له هه موو کێشه کانی تر در یژ تره و بریتیه له (۱۶) برگه ، له کاتیگدا ره مه ل (۱۵) برگه به .

پاش ئهوه ماموستا دینه سه ر شی کردنه و ی دیره شیعرێک که ده ئی :
 به خته که م به د به خت و شوومه سه ر له هه ر ریگه ی بێم
 ئاره زووم ئاره ی حیا ت بی کانی مانگا دینه ریم
 فاعلات/ فاعلات/ فاعلات/ فاعلات
 فاعلات/ فاعلات/ فاعلات/ فاعل (۱۷)

ماموستا به سیر ئه م ته فعیله نه ی داناهه ، به بی ئه و ی سه رو بوریان بچاته سه ر ، واته دباری نه کراوه پیتی کۆتایی (فاعلات) نه جوو لاوه بان بۆری له سه ره ، به لām له به ره ئه و ی هه ر هه نگا وێک له (حش) (۱۸) ی به یته که دا بریته له (۴) برگه ، دبا ره مه به سستی له (فاعلات) ه که یه .

ههروه ها له دوا ته فعیله ی دیره که دا (فاعل) ی نووسیه و که دبا ره بۆری له سه ره ، چونکه بریته له (۳) برگه . به م پێه دوا برگه ی ته فعیله کان هه موویان کورتن ، له کاتیگدا به راهه ره کانیان له شیعه که دا در یژن ، تنیا له به کێکیاندا نه ییت که پشوری ده که وێته سه رو در یژ ده کرێته وه .

پاشان ماموستا له به که م نیوه دیره شیعه که دا (ی) به یه کی زیاده ی خستۆته سه ر ووشه ی (ریگه) ، واته (ریگانی) ی نووسیه ، دبا ره له به ر ئه مه شه عهرووزی نیوه دیره که ته مه ل ده کات و له لایه کی تریشه وه کێشی دیره که به گشتی له نگ ده کات ، چونکه ئه و کاته ده ییت به راهه ر (گانی بێم) ، (فاعلاتن) دابهرت که ئه مه ش له کێشه که لاده دات و برگه یه کی تر ده خاته سه ر نیوه دیره یه که م وه اوسه نگه شیعه که تیک ده دات ، له به ر ئه وه ئه و (ی) ه زیاده یه ، ههروه کو ماموستا خوشی له شوینیکی تر دا راستی کردۆته وه .

که رت کردنی راستی شیعه که به م شیوه یه ده ییت :
 به خته که م به د به خت و شوومه سه ر له هه ر ریگه ی بێم
 ئاره زووم ئاره ی حیا ت بی کانی مانگا دینه ریم
 فاعلاتن / فاعلاتن / فاعلاتن / فاعل
 دکتۆر ئیسمان فوتاد له و باسه دا که پشتر ناومان برد ، به م جو ره ته فعیله کانی کێشی ره مه ل ده نووسیت :
 فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعل (۱۹)

واته دوا برگه ی هه نگاوی کۆتایی به کورت داناهه ، که ئه مه هه له به کی

ئاشکرا به ، چونکه به هه یج جو ری برگه ی کورت له کۆتایی شیعه وه نایه ت . با ئه و نه هه ر له و شیعه انه وه وه رگ رین که دکتۆر شی کردو نه ته وه . دوا هه نگاوی شیعه که ، که ه ی ماموستا هه ردی به ، بریتیه له (نیه وه) و دکتۆر به م جو ره ی داناهه : (ب ب) . واته برگه ی (وه) ی به کورت داناهه . ئه م دانانه راست بوو ئه گه ر ئه و برگه یه له شوینیکی تر دا بوا به و راسته و خو برگه ی تری به دوا دا به اتا به ، به لām که که و نه کۆتایی یه وه ، وه ستان و پشویه کی ده که وێته سه ر که بمانه ویت و نه مانه ویت ، یان به (وا) له ده م دینه ده ری یا به (وه ه) . که ئه و (ه) ه یه له گه ل هه ناسه که دابه و زۆر هه ستی پینا کریت . دکتۆر ئه م هه له به له هه موو ئه و نه کانی تریشدا دووباره ده کاته وه ، که له به کێکیاندا برگه ی کۆتایی یێک هاتووه له (که م) که ئه مه ئاشکرا به برگه یه کی در یژه .

ماموستا سه سب قه ره داخی له لیکۆلینه وه به کدا به ناوی (سالم له ریازی کلاسیزمدا) ده ربا ره ی چه ند کێشیکی شیعه کانی سالم دوا وه له کێشانی ئه و شیعه دا که ده ئی (بیم گه رین باگۆشه ..) ته فعیله کانی راست نووسیه ، که چی ناوی کێشه که ی به (خه فیف) (۲۰) بردووه ، له کاتیگدا کێشه که ره مه له و له سه ره تادا شیان کرده وه .

(۳) کێشی ره مه ل مه خپوونی مه حزوف :

من به ش به حالی خو م تا ئیستا ئه م جو ره ی کێشی ره مه لم له شیعری عه ره ییدا نه یینوه ، ره نگه ئه گه ر بشییت زۆر که م بێت . شاعیرانی کورد ، به تاییه تی شاعیرانی سه ده ی پێشوو ، که م و زۆر شاعیران پێ هۆنیوه ته وه و ئه شی هه ر له شیعری فارسی یه وه وه ریان گرتی . له گه ل ئه وه شدا که ئه م کێشه له دیوانی شاعیره کلاسیکی یه کاند، ژماره یه کی تا راده یه زۆر له شیعه کانیان بۆ خو ی ئه پچری ، به لām تا ئیستا ، من ئاگام لی بیت ، که س لی ی نه دوا وه . ئه و گۆرانه ی له م کێشه دا روویدا وه ، ئه وه یه که پاش ئه وه ی دوا هه نگاوی کێشه که (حزف) ی به سه ردا هاتووه ، (خه بن) به سه ر ته فعیله کاند هاتووه ، واته لا بردنی پیتی دووه می نه جوو لاو (سا کن) له به که م سه به بی سوو کی ته فعیله که که ئه ویش (ئه لقه) . به جو ریکی تر بلین ، ئه لئی برگه ی یه که م له ته فعیله که لا برا وه تا له برگه ی در یژه وه بکری به کورت ، ئه و کاته به م جو ره ی لی دیت : (ب ب - -) . ئه م گۆرانه ش که م تر ده چینه سه ر هه نگاوی یه که م نیوه دیره کان و شاعیر به پنی ی پیویست له شیعه دا ناو به ناو . ئه م گۆرانه ی به سه ردا دینیت . که واته

کێشه که به گشتی به م جو ره ی لی دیت :
 فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعل

- ب - - - ب - - - ب - - - ب - - - ب -

سالم ده لئى :
 پژوى دل هه ره شوى تا رهچ له مى لئى چ له وئى
 منزلى گيسوى يارهچ له مى لئى چ له وئى
 گوشه گيرم له فيراقو لهو صالحه مه بخه ره لا
 جايى من هه ردوو له نارهچ له مى لئى چ له وئى
 بهم جو ره كه رت ده كريت :
 پژوى دل هه ره شوى تاره/چ له مى لئى اچ له وئى
 منه زلى گي / سوي ياره / اچ له مى لئى اچ له وئى
 فاعلان / فعلان / فعلان / فعلان
 ب - ب - ب - ب - ب - ب - ب - ب - ب - ب -
 حاجي قادر ده لئى :
 نو فلهك ريفعه ته هه ره له حزه نيقيابىكي هه به
 كئى ده زانئى وه كوو من خانه خه رايىكي هه به
 تا ده لئى :
 شيعره كانم كه غه ريبى وه ته نو وه سه فهران
 وه ره بيخوونه وه ثم نوقته نه واينكى هه به
 ته گه ره سه ريرى ديري دواى شيعره كه بكه ين ، ده بينن نيوه ديري دووهم
 وه ره بيخوو/ نه وه ثم نوقته نه واينكى هه به
 بهم شيوه به به : فعلان / فعلان / فعلان / فعلان / فعلان / فعلان / فعلان / فعلان
 هه نگاهوى به كم برتيه له (فعلان) واته مه خيوونه ، به لام نيكرى
 ديره كاني تر به (فعلان) ده سست پئى ده كات . نه ممش نه وه ده گه به نيته كه
 شاعير بوئى هه به له كاني پيوستدا ، به پئى زيخافه كه ، ده سستكاري
 ته فعليه كان يكات .
 ثم كيشهش زور جار هه نگاهوئيك له هه نگاهه كاني لاده برتت ، واته له
 هه ره ديره شيعر يكدا ده نيته به شهش هه نگاهو . بو نمونه نالى ده لئى :
 عومرى لئى حاسيلي من چوو به عه بهس
 نه ممل هه رچي هه بوو بوو به عه بهس⁽²¹⁾
 ثم كيشه ، له پال نهو گور انا نهى كه باسه ان كرد ، گور ايناى تىرى
 به سه ردا ديت كه پئى ده ووتريت (به تر) . نهو كانه كيشه كه به گشتى
 پئى ده ووتريت (رمه لى مه خيووني مه جزوونى نه به تر) .
 (به تر) يش به كيكة له عيله ته كان و ده چيته سه ر (عه روز) يان (زه رب) ي
 ديره كه ، واته دوا هه نگاهوى نيوه ديره كان . ثم گوران هه له كو بوونه وه ي
 (حه زف) و (فته) پيك ديت ، واته ته فعليه لى دواى كيشه كه ، پاش
 (حه زف) (فته) به سه ردا ديت ، كه برتيه له لاهردنى پئى نه جو لاهردى

وه ته دى ته فعليه كه كه (نون) ه كه به و پاشان (ته سكين) كردنى پئى
 پيشه وه ي كه (لام) ه كه به . نه نجام ته فعليه كه ده نيته به (فاعل) ، نه وسا
 (فعلن) ي ده خريته جئى . با سه ريرى ثم شيعره لى نالى بكه ين :
 دل ده لئى سه ريرى چه من خوشه جهواى نادهم
 مودده نيكه له قه فسه دابه جهواى نادهم
 مه جليسيكي چه من و بلبلو و به زمى گولو مول
 به دوو سه د مه دره سه وو ده رسى كيتايى نادهم
 تا ده لئى :
 ته له لى سينه لى چاكم مته كه به و چاوانه
 سينه كم چا كه به نينسانى خه رايى نادهم
 شئى كردنه وه ي ديري به كم بهم جو ره به :
 دل ده لئى سه ريرى چه من خو / شه جهواى / نادهم
 مودده نيكه / له قه فسه دابه جهواى / نادهم
 فاعلان / فعلان / فعلان / فعلان / فعلان / فعلان / فعلان / فعلان
 = ب - ب - ب - ب - ب - ب - ب - ب - ب - ب -
 به لام ته گه ره سه رنجى ديره كاني تر به ين ، ته نيا له بهك جيگه لى تردا
 نه نيته ، هه موو (عه روز) ي شيعره كه مه خيوونه ، واته برتيه له (فعلن) ،
 له كاتيكدا (زه رب) ه كانيان نه به تره ، واته (فعلن) ه . ته گه ره هه ره عه روزى
 ديري به كم نه به تر بويايه و هه موو نه وانى تر له شيعره كه دا مه خيوون بويايه ،
 ده مان توانى بلين نه مه په يو نه دى به قافى به وه هه به بو به عه روزى به كم
 به و جو ره دانراوه ، تا له گه ل زه ربه كه بيدا كه كم و زيادى نه نيته و قافى به كه
 له نكي تئى نه كه ويته ، نه ممش له زانستى عه روزدا به (ته صريح) ناو
 ده برتت . به لام له ديري پيشه مى شيعره كه دا هه مان شت رووده دانه وه و
 (عه روز) ه كه ديسان نه به تره ، كه ثم جار ه يان ناتوانين بيسته نه وه به
 قافى به كه وه :
 ته له لى سئى / نه لى چاكم / مته كه به و چاوانه
 فعلان / فعلان / فعلان / فعلان / فعلان / فعلان / فعلان / فعلان
 له موه ته وه ده ره نجام ده كه ين كه شاعير مان خوئى نه به سئو ته وه به و
 ياسا يانه وه ، كه شاعيرانى عه ره به په روه وي يان كردوه . به لكو به پئى
 پيوست (عه روز) ه كاني جارئى به مه خيوونى و جارئى به نه به تر
 به كار هناوه .
 (2) گيشى هه زه ج :
 ثم كيشه ناو تراوه (هه زه ج) چونكه له زرنگانه وه ي ده ننگ ده چيته .
 به وه ي دوو سه به لى سووك به دواى وه ته ده كاندا ديت . نه ممش ياره مئى

در پژوونوهی دهنگه که ده دات . ههروه ها ووتراوه بویه ناوتراوه ههزه ج . چونکه عه رب گورانی پی ده لیت . ههروه ها ههزه ج جوړیکه له گورانی (۲۲) .

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن
ب ب ب

بم شیوه به ، به پی ی شونځی پرگه ی در پژو کورت ، تر په به کی رېک و . ناوازیکی خوش درووست ده بیت که هرچی بو کیش په مهل ووترا له سه رتادا ، بو نه میس ره وایه . ههزه ج له شیعری کوریدا :

نه میس وه کو زور به ی کیشه کانی تر ، له شیعری کوریدا ههشت ههنگاوه و که متریش شش ههنگاوه . سروشتی زمان وفونه تیکی کوردی ، زیاد له هر کیشیکی ، له گه ل ههزه ج دا ده گوځیت ، بویه پی ی به پی ی نه و به کاره ینانیشی فراوانه و تا نه مرؤ هه ندیک له شاعرانمان شیعری پی ده هونه وه . نه م کیشه له کوریدا به چند جوړیک به کاره تراوه ، له هه ندیک دا تا راده به ک ده ستکاری کراوه ، له نه سلله عه ره پی به که زور دور و که وتوته وه و له شیعری نه واندا به دی ناکری . ټیکرای جوړه کانی ههزه جیش له شیعری کوریدا بری تیه له مانه :

(۱) ههزه جی ههشت ههنگاو :

ته فعله کانی به م جوړه به :

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

مه لای جزیری ده لئی :

ب ناری فیرقه تی صوه تم ژ فیرقی سه رحه تا پی دا

خه ده نگا غه فله تی نوه تم ژ بهر قالا میعاتیدا

خه ده نگا فیرقه تی ره عده دلئی نه و غه فله تی لی ده ت

دبیرم گهر جه به ل بیت ب که ر بیت دوی و گاقیدا (۲۳)

بم شیوه به که رت ده کریت :

ب ناری فیر/ فله تی صوه تم ژ فیرقی سه رحه تا پی دا

خه ده نگا غه فله تی نوه تم ژ بهر قالا میعاتیدا

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

ب ب ب

نالی ده لئی :

له دلدا ناته شی عیشتت بلنسه ی میسلی ته ندووره

شقی نه شکم نه پی مانع ده سوویم ده بمه کوی نووره

مه حوی ده لئی :

به نووری باده که شنی زولمه تی ته قوا نه کم چیکم

به شه معینکی وه ها چاری شه وینکی وا نه کم چیکم

گوران ده لئی :

هیوا ، مه گری ، هه نسکی نیوه شه و بهس هه لده ، بهس بگری

له چاوی پی قه رارم بوچی ده رمانی وه نه وز نه پری ؟ ..

عه لی عارف ناغا (شاری) ده لئی :

له داویتی چپای ژینا منی ناواره وه ستاوم

گه ره کمه سه رکه وم بوکهل به لام پی هیزو دامام (۲۴)

(۲) ههزه جی شش ههنگاوی مه حزوف :

نه م کیشه له هه ر نیوه دپړیکدا سی ههنگاوه ، به لام له شیعری

کوریدا دوا ته فعله ی هه میسه به مه حزوفی هاتووه . واته لابر دنی سه به پی

سووکی (مفاعیلن) ، که ده بیت به (مفاعی) ، نه وسا (فعلون) ی ده خریته

جی . واته کیشه که واده بیت :

مفاعیلن مفاعیلن فعلون

نالی ده لئی :

نه مردم من نه گهر نه مجاره پی تو

نه چم شه رته هه تا نه و خواره پی تو

ده رووم خالی به وه که نه ی ده نالی

هه وارینکی چ پر هاواره پی تو

بم جوړه شی ده کریته وه :

نه مردم من/ نه گهر نه مجاره پی تو

نه چم شه رته/ هه تا نه و خواره پی تو

مفاعیلن / مفاعیلن / فعلون

ب ب ب

کوردی ده لئی :

شوی یه لدا به یا ده بیوره نه مشه و

که دیده م دوور له توئی نووره نه مشه و (۲۵)

حاجی قادری کوئی ده لئی :

هه موو عوموم له ری ی هات و نه هاتی

به سه رچوو نه ی نه جه ل هه رتو نه هاتی

(۳) ههزه جی ههشت ههنگاوی نه خره پی مه کفوفی مه حزوف :

نه خره ب نه و دوو گوران به به سه ر (مفاعیلن) دادیت ، له به که میاندا

جی (میم) ده که ی لئ ده کریته ووه . واته یه که م پیتی و نه دی کومل
 سه رده تی ته فعیبه که دا . نهمش به (تشیعث) ناوده بریت . دووه میشیان
 اکتی پی ده ووتریت و لبردنی پیتی حوته می نه جولاو ده که به نیت ، که
 اکتی ده که به . که واته (مفاعیلن) ده بیت به (فاعیلن) ، نه وسا (مفعول
 ده خریته جی . نهمه نهو گوزانه بوو که به سه رده یه که م هه نگاودادیت .
 هه رچی دووه م و سی به م نه نا مه کفووف ده بن . به لام دوا هه نگاو
 حزقی به سه رده دایت و نهمش پیشتر باسکرا . که واته کیشه که واده بیت :
 مفعول / مفاعیل / مفاعیل / فاعولن
 --- ب --- ب --- ب --- ب ---

نهم جوړه ی کیش هه زه ج له شیعری عه ره بیدا ناییزیت ، به لام له
 کوزیدیدا ژماره به کی زور شیعری پی هونراوه ته و . نالی له نیوان (۱۲۰)
 شیعردا ، (۳۲) شیعری به م کیشه ووتوه . بو نمونه له موسته زاده که بیدا
 ده تی :

نهی تازه / جهوان پیرمو ثوفاده وو که ووتووم تاماوه / جه یا تم
 ده ستی / بده زه ده ستی شکسته م که له ده ست چووم قوربانی / وه فاتم
 که به م جوړه که رت ده کریت :
 نهی تازه / جهوان پی / مو ثوفاده / وو که ووتووم تاماوه / جه یا تم
 ده ستی / ب / ده ره ده ستی / شکسته م که / له ده ست چووم قوربانی / وه فاتم
 مفعول / مفاعیل / مفاعیل / فاعولن / مفعول / فاعولن
 --- ب --- ب --- ب --- ب ---
 وه فاتی ده تی :

- له وورژه که دوور بوته ووه سنا بهت له سه زئی من
 سوواتوه له تاوت هه مووجان و جگه ری من (۲۶)
 ملاحه مدون یس قه سیده در یژه که ی ، که تیابیدا باسی باری ناوچه که ی
 ده کات له ماوه ی جهنگی جیهانی یه که مدا (۲۷) ، به م کیشه ووتوه :
 نهم یژه چ یوژنکه که عالم شله ژاوه
 هه رکه س به جه غاری جگه ری قیبه کراوه
 دنیا پری ناشووبه خه لایق به عومومی
 ناسایشی لی مه ننه نه لی ی هیرشی ناوه (۲۸)
 نهم کیشه ش وه نه تی هه ر له سه ده ی پیشوودا به کار هیترای تی ، به لکون
 لای شاعرانی نهم سه ده به ش ناو به ناو شیعری پی هونراوه ته ووه . بو نمونه
 گوزان ده تی :

نیواره به وا ، هه لگره سا گوزه بی تازه
 رنی کاتی قوبان مونه ضیری جیلوه بی تازه
 به رده که که تان قیبه بی رووی نه هلی نیازه

نیواره به وا هه لگره سا گوزه بی تازه .

له کوندا نهم کیشه زیاتر دانستان و چیروکی پی هونراوه ته ووه و نه حمه دی
 خانی یس (مهم وزین) ی هه ر به م کیشه هونیوه ته ووه ، به لام لای نهم
 شش هه نگاوه و هه نگاوی دووه میشی دوومیشی له جی ی (مه کفووف) ،
 (مه قبووضه) ، واته لبردنی پیتی یینجه می نه جولاو له (مفاعیلن) ،
 نه وکاته ده بیت به (مفاعیلن) ، هه روه کو ماموستا بیاریش له گوزاری
 (روشنیری نوی) دا باسی کردوه (۲۹) نهمش هه ر نهو پارچه به له داستانه که
 وه رده گرین و شی ده که به ووه :

سه ر نامه بی نامه نامی نه لاله
 فی نامی وی نا . ته مامه وه لاله
 نه ی مه تله می حوسنی عیشقازی
 مه حیوبی حه قیقی و مه جازی
 نامی ته یه له وحی نامه یاعیشق
 نیسمی ته یه نه قسی خا مه یاعیشق
 به م جوړه که رت ده کریت :

نامی ته / یه له وحی نا / مه یاعیشق
 نیسمی ته / یه نه قسی خا / مه یاعیشق
 مفعول / مفاعیلن / فاعولن
 --- ب --- ب --- ب --- ب ---

(۴) هه زه جی هه شت هه نگاوی نه خه رب :

لیره دا هه نگاوی یه که م سی هم (خه رب) یان به سه ردا دیت و ده بن به
 (مفعول) :

مفعول / مفاعیلن / مفعول / مفاعیلن

نهم کیشه نا هه نگیکی خوشی هه به و له کیشی برگی (۷ - ۷) ده چیت
 ، چونکه له کاتی خویندنه ووه دا پشو ده که وینه نیوان هه نگاوی دووه م و
 سی به مه ووه . نالی ده تی :

سه ودا سه ره که ی زولفت ، نه زهاری له کن په شمه
 دوور له و گوله یه عنی رووت ، گولزاری له کن په شمه
 شی کردنه ووه که ی :

سه ودا سه / ره که تی زولفت / نه زهاری / له کن په شمه
 دوور له وگو / له یه عنی رووت / گولزاری / له کن په شمه
 مفعول / مفاعیلن / مفعول / مفاعیلن

پهراویزه کانا :

- (۱) د . کامل حسن نصیر / شیخ نوری شیخ صالح - ل ۳۹
(۲) پروانه گۆفاری (بریهنی) ژمیره (۱۰) ۱۹۷۱
(۳) گۆفاری (کۆلیجی) نه دهییت) ژمیره (۱۵) ۱۹۷۱ / ۱۹۷۲

(۴) گۆفاری (رؤشنیبری نوی) ژمیره (۱۱۳) سانی ۱۹۸۷
(۵) چهند نووسین و کتیبش که نهمر عهرووز نووسراون ، داخه که م
له بهرته وهی ده ستم نه که وتن . باش ئه گادارین نیم . وه کو نه و به هاری
نه حمه دی خانی و کتیبی (کتیش و قافی به نه شعیری کوردیدا) ی مارف
خزنده دارو (نرخ شناسی) ی عه لادین سه جادی و هی تریش .

(۶) پروانه : فن التقطیع الشعري والقافية د . صفاء الخلوصى - بغداد /
۱۹۶۳

(۷) پروانه : علاء الدین سجادی نه ده نی کوردی و لیکۆلینه وه له نه ده نی
کوردی - بغداد / ۱۹۶۸ ل ۱۲۹

(۸) السيد أحمد الهاشمي ميزان الذهب في صناعة شعر العرب - بيروت
۱۹۷۹

(۹) دیوانی سالم چاپی هه ولتر - ۱۹۷۲ . هه موو شعیره کانی تریشی له م
سه رچاوه به وه وه رگراون .

(۱۰) دیوانی مه حوی مه لا عبدول که ربی موده ریس و محمدی مه لا که ریم .
هه موو شعیره کانی تریش له م سه رچاوه به وه وه رگراون .

(۱۱) دیوانی بی که س محمدی مه لا که ریم - چاپی سی یه م - بغداد ۱۹۸۶

(۱۲) نه حمه د هه ردی رازی ته نیانی - چاپی دووه م ۱۹۸۴

(۱۳) دیوانی حاجی قادری کۆنی سه ردار حمید میران و که ریم مسته فا
شاره زا ۱۹۸۶ . هه موو شعیره کانی تریشی له م سه رچاوه به وه وه رگراون .

(۱۴) سه رجه می به ره می گۆران - دیوانی گۆران - به غدا ۱۹۸۰ .
شعیره کانی تریش له م سه رچاوه به وه وه رگراون

ئینجا نه گه ر شاعیر و وشه به کی هاوبه ش کرد له نیوان هه نگاوی دووه م و
سی یه مدا ، نه وا ئه هه نگی کیشه که نیک ده چیت ، چونکه نه و کانه
و وشه که وه کو (مده وه وه) نیک ده بیته له نیوه دپرنیکا . (مدۆر) بش نه وه به
که و وشه به ک هاوبه ش بیته له هه ردوو نیوه دپری دپره شعیریکا ،
نه مه ش له شعیری کوردیدا رینکه ونی نه کردوو . به لگه ش بوته وه ی
شاعیران بایه خیکی زوریان به و وه ستان و پشووه داوه که له نیوان دوو نیوه
دپرنیکا هه به ، هه ر نه م شعیره ی نالی له دپرنیکی تر دا شی ده که به وه :

سوقی که گرانباره . بی مه غزو سه بوبکاره
سووف پۆشی غمی باره ، نه وباری له کن په شمه

نه گه ر سه رنج به دین ، ده بیته هه نگاوی دووه م چواره م هه م له نیوه
دپری به که مدا و هه نگاوی دووه م له نیوه دپری دووه مدا ، هه موو
کۆتانی به کانیان به ک قافی به یان هه به (گرانباره ، سه بوبکاره ، باره) . که
هه مان شت له نیکرای شعیره که دا دووباره ده بیته وه . نالی له چهند شعیریکی
تریشدا نه م سنعت کاری به ی کردوو . نه مه ش نه وه ده گه به نیت که نه م
وه ستانه له نیوه ی هه رنیوه دپرنیکا گرنکه ، بگره (مفعول
مفاعیلن) به جۆرنیک مامه له ی له گه لدا کراوه ، وا ده زانریت نیوه دپرنیکی
سه ربه خۆبه .

سالم له باره ی میرزا سلیمانی زین درووه وه ، ده نی :

میرزا وه ره لیم لاده ، ده ستی مزو دامانت
نه یمن مه به لیم نه ک لیم ، به کده فعه به مه دانت
تۆقازو نه من شاهین ، مه قرتنه به ده وه مدا
نه ک حه ملا به رم گیرکه م ، چنگی له چقلدانت

نه م کیشه ش دیسان وه کو پینشووی ، له شعیری عه ره پیدا به رچاو
ناکه ویت له کۆتاییدا ده لیم (لیکۆلینه وه) خه رمانیکه ، گیره و شه ن و که وی
گورجی و ماندوو بوونیکی فره ی ده وی تاسوور ده نی ، چ جایی خه رمانه که
عه رووزیش بیته . منیش سه ره تامه و نه مه به که م چاره ده ست به ده مه
خامه ی لیکۆلینه وه ، وه کو ده شلین کاملی هه ربۆ خوا به ، ئینجا باسه که
هه چ هه له و که م کورنی به کی تیدا بوو ، داوای لی بوردن ده که م هیوادارم
نی برانینیکی سنگ فراوانانه له چاوی سه رنج ده ره وه به ورتنه وه .

کەلەپوورو دیواناڵ خەلکی تەحلی ل من شریعی

حجی جعفر

کەلەپوور هیژەکا نەبەنی بە . کاری ھۆزائانی . بکاری بەری ویشە
گرێدەت ^(۱) . ئانکو فولکلور دەنگ ئەدانا دەمی بەری بە . لەھمان
دەمدا دەنگی نەویە ئی ^(۲) . لەوما نەفسەقان و ھۆزائانی نەو نەشیت
ئەفراندنی دەرھەمی خۆدا بکەت ئی بکارھینان فولکلوری . بەرھەمی
ل بەر دەنگی عەمی گۆزی و لەعلیخانا گۆفەبی و میرزا محمد نەکەتە
چەپا . بەرھەمەکی ئی تام و خرشە . لەو داخوازی ژ نەفسەقان و
ھۆزائانی کورد دگەین بزفەنە زۆزانا . چاقیت خۆب ئاڤا کەڤیا بشون .
مەبەست بقی داخوازی ئەفراندنە . نەکو زفەرنە بو پاشفە . چونکی
مەزنترین نەفسەقان و ھۆزائانا ئەفراندن بقی رێکی قە کرەبە . وەکو
(پوشکین . تولستوی) . ییت کو کەڤتینە بن کارئیکرنا کاریت . فولکلوری
^(۳) . ھۆزائانی ئەلمانی بناڤ و دەنگ (گۆتە) ئی . پوینتە داہە چیرۆک و
چیقانوکا دەھۆزانا خۆدا ^(۴) ھۆزائانی عەرەب وەکو . بدر شاکر
السیاب . بلند الحیدری . حسب الشیخ جعفر . عبد الوھاب البیانی
فولکلور دەھۆزانی خۆدا حەلانەبە ^(۵)

نەک ھەر چیرۆک و ھۆزانی سودو قازانج فولکلوری کرەبە . بەئکو شانۆ
و شانۆگەری ئی . ئاڤ زکانیکیت فولکلوری قەخواربە . ھەرچەندە لئک
مە ھیشتا شانۆی لقییت خۆبی تەر نەکرینە . ئی ل ئەوریا . ل چەرخ
شانۆدی (شکسیر) . قازانج فولکلوری کرەبە ژبو پیش ئیخستنا شانۆی ^(۶)
ژلی ھندی کو فولکلور ھۆنەری ھۆزانی بەرزو بلند دگەت . مللەتی
پرت برنو بەلافە ئی دگە ھیتە ئیک و ئیزیک ھەڤ دگەت . چونکی فولکلور
روحا ھەمی مللەتیە ... ^(۷) ئی گومان شاعریت کورد ئی . (کلاسیکی و
نوی) . قەدرو بەانی فولکلوری زانیو دەھۆزانی خۆدا بکارھینایە . - ھەر

۱۵- پروانە : د . کامل حسن البصیر پەرخەنە سازی - بەغدا ۱۹۸۳ - ل
۱۹۵

۱۶- ھەمان سەرچاوەی پیشوو .

۱۷- پروانە ھەمان سەرچاوەی پیشوو .

۱۸- لە بەیتێکدا دوا تەغیلە ییوہ دیزی بەکەم پی ئی دەووتریت
(عەرز) و بەدووہم دەووتریت (زەرب) ھەرچی تەغیلەکانی ترە لە ھەر
دوو نیوہکەدا پی ئان دەووتریت (حشو) .

۱۹- پروانە گۆڤاری (کولێجی ئەدەبیات) ژمارە (۱۵) ل ۸

۲۰- پروانە : دیداری شیعری کلاسیکی کوردی ھەمە سەعید ھەمە
کەرم - ۱۹۸۶ ل ۴۴

۲۱- دیوانی نالی ھەرھەنگی نالی د . مارڤ خەزەندار . ھەموو شیعەرەکانی
تیریشی لەم سەرچاوەیوہ وەرگراون

۲۲- د . صفاء الخلووسی - پروانە ھەمان سەرچاوەی پیشوو .

۲۳- شیعەرەکەم لە کتیبی (دیداری شیعری کلاسیکی کورد) یوہ وەرگرت
ل ۲۱۲ .

۲۴- عەلی عارف ئاغا (شاری بەرھەمی خاوین) .

۲۵- شیعەرەکە نازانری خاوەنەکە نالی یە یان کوردی یە ، بەلام زوربە ی
ئیکولەرەوان بوئەوہ دەچن کەمی کوردی ئی . شیعەرەکەم لە گۆڤاری کۆری
زانباری کورد ژمارە (۵) سالی ۱۹۷۷ وەرگرت .

۲۶- دیوانی وەڤانی محمد عەلی قەرەداخی

۲۷- پروانە علاء الدین سجادی ئەدەبی کوردی و ئیکولێبەوہ لە ئەدەبی
کوردی

۲۸- شیعەرەکەشم ھەر لەو کتیبە ی ماموستا علاء الدین وە وەرگرتوہ . ل
۲۲۴

۲۹- پروانە گۆڤاری رۆشنیری نوی ژمارە ۱۱۳ سالی ۱۹۸۷